

HET BOSQUET VAN KASTEEL NUNHEM

Een zoektocht naar de ontwikkeling en betekenis van het kasteelbos

Philip Bossenbroek en Hans Smulders

Haalen, 19 september 2019

Het Bosquet van Kasteel Nunhem

Phlip Bossenbroek, Grote Kampweg 20, 6081 CN Haelen, Ph.Bossenbroek@home.nl

Hans Smulders, Schoolstraat 32, 6093 EH Heythuysen, smuldershans@me.com

Vrij vertaald is een bosquet een kleine groep bomen, een klein rustiek bosje, een bosschage, een lust- of kunstbosje. Naast Kasteel Nunhem bevindt zich op het terrein van Nunhems Netherlands BV een parkachtig bosje, dat opvalt vanwege enkele monumentale bomen en een opmerkelijke voorjaarsvegetatie van diverse bolgewassen. Dit weinig bekende kasteelbosje staat bekend als ‘het Bosquet’. Maar waar komt deze tot de verbeelding sprekende naam vandaan?

Bosquet

De term ‘bosquet’ wordt in het Frans sprekende deel van West-Europa algemeen gebruikt als aanduiding van een klein bosje of bosschage, ergens in de omgeving gelegen. Op zichzelf dus niets bijzonders. Het krijgt echter meer inhoud als het wordt toegepast in de sfeer van landgoederen, landhuizen en kastelen. Dan wordt de betekenis ineens een stuk uitdagender.

Kastelen waren in historische tijden de bolwerken van bestuurlijke en militaire macht. Ze hadden een grote militaire betekenis en boden huisvesting aan de adel en de directe familie, en inclusief hun dienaren, zoals militairen en verzorgend personeel. De omgeving van kastelen diende eveneens het militaire doel: een open en goed overzichtelijk schootsveld, waarbij het kasteel vaak ook nog omgeven werd door een moeilijk te overbruggen gracht.

Toen echter de militaire betekenis begon af te nemen nam de belangstelling voor het op een andere wijze inrichten van de kasteelomgeving toe. In de tijd van de Romantiek, 18^e en 19^e eeuw, werd de omgeving aantrekkelijk gemaakt om er te kunnen verpozen. En hoewel er ook nieuwe ‘kastelen’ werden gebouwd waren dat eerder landhuizen, paleizen en buitenverblijven, die voorzien werden van prachtige tuinen, dan kastelen in de klassieke betekenis van het woord. Er ontwikkelde zich een tuinarchitectuur die vaak streng symmetrisch werd toegepast, maar er werden ook tuinen ingericht op een veel lossere manier. De inrichting bestond uit het toevoegen van bosjes, bosschages, bloemperken, lanen, soms fonteinen, terrassen en ook vijverpartijen. Vaak werden er zichtlijnen gerealiseerd zodat de kasteelbewoners vanuit het gebouw tot ver over hun landgoed konden uitkijken.

Was dat met Kasteel Nunhem ook het geval? Oudere topografische kaarten geven wellicht uitsluitsel. Maar allereerst een korte schets van het kasteel Nunhem zelf.

Kasteel Nunhem

De eerste vermelding van een kasteel betreft het jaar 1458 toen er gesproken werd van een omgracht kasteel, Huis Nunhem genaamd. Het kasteel maakte in de periode 1450 – 1568 deel uit van het Graafschap Horn. Begin 18^e eeuw werd het oude kasteel echter vervangen door een nieuw huis, dat vervolgens in 1778 ingrijpend verbouwd werd tot een strak symmetrisch ontworpen gebouw met daaromheen een gracht en een voorplein met aan weerszijden

woningen uit het begin van de 19^e eeuw. Daarnaast nog een fraaie laan die loodrecht op de brug over de gracht naar het oosten werd aangelegd. In 1947 werd het kasteel helaas door brand verwoest, maar in 1999 werd het weer gerestaureerd (figuur 1).

Van een klassiek kasteel kon echter niet meer gesproken worden, hoewel het gebouw voldoet aan de in de Romantiek toegepaste wijze van bouwen.

Samengevat is hier derhalve sprake van een prachtig bewaard gebleven gebouwen-ensemble uit de 18^e-19^e eeuw, dat het waard is om, mede in de context van zijn omgeving, tot in lengte van jaren te worden bewaard.

Figuur 1. Het huidige kasteel Nunhem met voorterrein.

Een veranderende omgeving van het kasteel Nunhem

Door een aantal topografische kaarten in de tijd in chronologische volgorde te bestuderen is een tijdreis te maken in de omgeving van kasteel Nunhem, waarbij vooral gelet wordt op de locatie van het aan de zuidkant gelegen Bosquet.

De eerste kaart die een redelijk beeld van de inrichting van het landschap laat zien, is de kaart die door cartograaf Ferraris is gemaakt omstreeks 1770. Figuur 2 laat een uitsnede zien met in het midden de locatie van kasteel Nunhem met gracht en direct aan de noordkant daarvan het klooster Mariënschoot. Op de kaart valt op dat de gracht eerder een rondlopende vorm heeft dan de hoekige van thans. Het kasteel zelf valt niet echt op en is slechts indicatief weergegeven door een rood vierkantje, de aanduiding van een gebouw. Ten zuiden van het kasteel is een aantal bomenrijen te zien, waarvan er één een dubbele is. Of dat ook dezelfde laan zou kunnen zijn, die nu het kasteel verbindt met de Napoleonsweg, valt niet te zeggen.

De brug naar het kasteel ligt hier immers niet in het verlengde van die laan. Westelijk van het kasteel loopt de Haelense beek, slingerend met aan de linkerzijde graslanden en aan de rechterkant een flinke bomenrij of bosachtige vegetatie. Meteen ten zuiden van het kasteel ligt een akkercomplex dat doorloopt tot aan het erf waarop de kerk van Nunhem is gelegen. Ook aan de oostkant bevinden zich overal akkers. Van een bosquet, een kasteelbos, is echter geen enkele aanduiding op de kaart te vinden.

Zoals eerder is vermeld is het oude kasteel Nunhem begin 18^e eeuw vervangen door een nieuw huis dat in 1778 verbouwd werd tot het huidige kasteel Nunhem. De Ferraris-kaart dateert dus nog van vóór die verbouwing. Als er bij de verbouwing sprake zou zijn van een gelijktijdige aanleg van een parkachtige omgeving, dan zou dat op een volgende kaart wellicht te zien zijn.

Figuur 2. Fragment van de Ferraris-kaart omstreeks 1770 met ligging van kasteel Nunhem

De volgende kaart is een fragment van de kaart van Tranchot en Von Müffling van omstreeks 1810 (figuur 3). Hoewel er nog geen halve eeuw verstreken is, ziet deze kaart er met betrekking tot kasteel Nunhem heel anders uit. Gezien de nauwkeurigheid waarmee deze cartografen hun kaarten konden maken, met toepassing van de landmeettechniek van de

driehoeksmeting, wordt er aangenomen, dat de kaart een getrouw beeld van de situatie van ca. 1810 laat zien.

Opvallend is dat de gracht weliswaar nu een hoekig patroon heeft, maar dat er nog een oostelijke tak aan zit, die later kennelijk gedempt is. Op het binnen de grachten gelegen schiereiland ligt een L-vormig gebouw, het kasteel Nunhem, kennelijk met nog slechts één vleugel als bijgebouw.

De Haelense beek laat hier ook een flinke meander zien, waarvan de restanten gedeeltelijk nu nog in het terrein terug te vinden zijn. Langs de beek alleen graslanden. Er zijn geen bomenrijen te zien en er is ook nog geen mooie laan naar het oosten.

Van een bos, een bosquet, zuidelijk van het grachtenstelsel is ook hier geen enkele aanduiding terug te vinden. Kennelijk is er bij de verbouwing in 1778 niet gelijktijdig een parkbos aangelegd.

Figuur 3. Fragment van de kaart van Tranchot en Von Müffling omstreeks 1810 met de ligging van kasteel Nunhem.

Wellicht dat een daarop volgende kaart iets meer prijsgeeft. Het gaat dan om de eerste kadastrale kaart, die omstreeks 1840 is gemaakt (figuur 4). Blijkens de bij de kaart behorende legenda wordt het perceel waar nu het Bosquet is gelegen (nr. 337) omschreven als “lusttuin”.

Vrij geïnterpreteerd kan dit ook omschreven worden als een park, een parkbosje, een siertuin, of iets dergelijks, maar ook als een voor het eigen genoegen aangelegde en onderhouden siertuin.

Het kadastrale perceel 337 is tevens een samenvoeging van twee andere percelen (302 en 303) die eerder vermeld stonden als “plaisierbosschen”. Zowel “lusttuin” als “plaisierbosch” refereren aan het idee dat de kasteelomgeving ingericht was als een tuin of bosje waarin men kon genieten van de bomen, struiken en planten, die daar te zien waren, in een door een hovenier ontworpen schikking. Waarschijnlijk was er dan ook wel sprake van een tuinpad.

Er mag dus van uit gegaan worden dat er rond 1840 beslist sprake was van een situatie die wellicht ook als “bosquet” aangeduid zou kunnen worden, zeker gezien de nog recente invloed van de Franse bezetting van Nederland en het daarmee gepaard gaan van Franse invloeden in het taalgebruik. Vrij logisch is dan de aanname, dat het perceel daarna ook blijvend gebruikt werd als tuin of parkje.

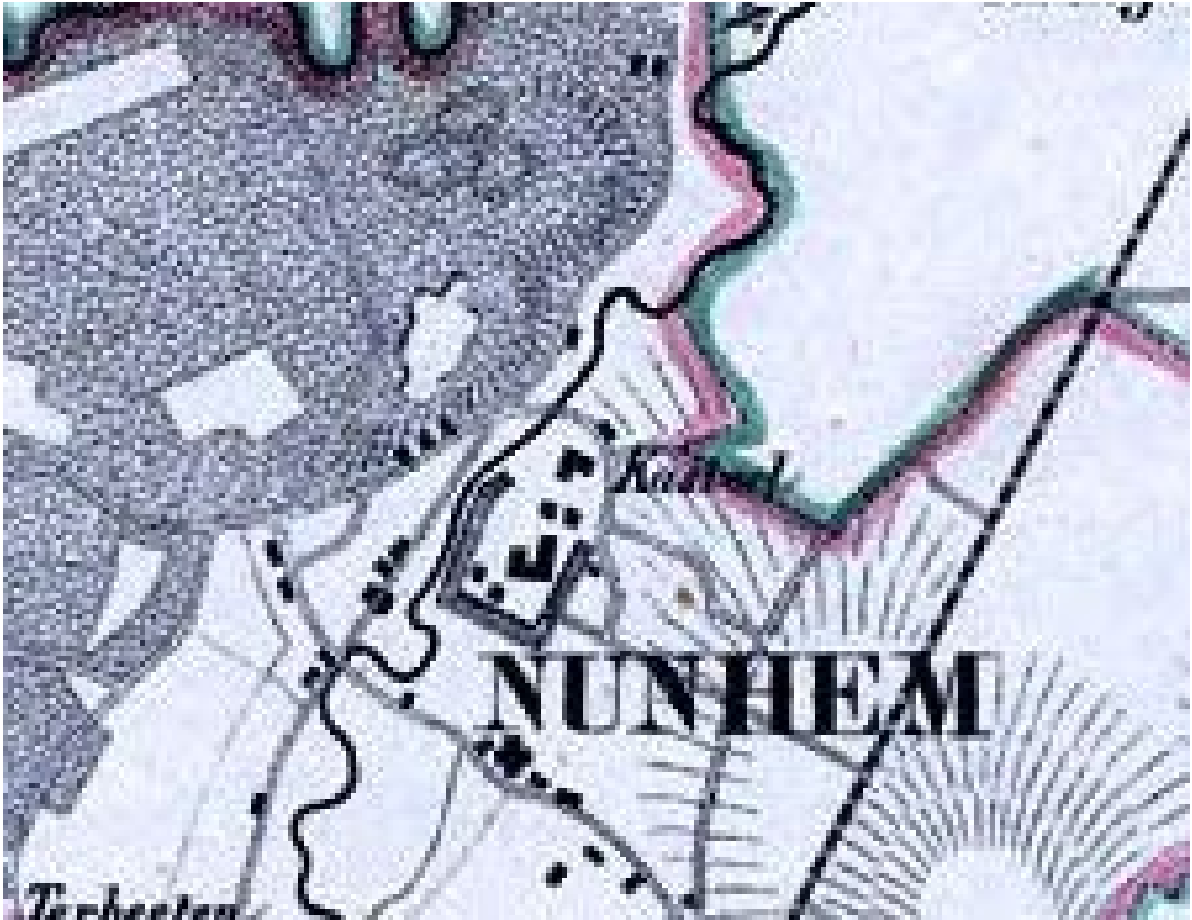
Overigens is op de kaart rechtsonder ook de Napoleonsweg te zien met haaks daarop de weg naar het kasteel. Of er toen ook al sprake was van een laan, valt uit de kaart niet op te maken.

Figuur 4. Eerste kadastrale kaart van Nunhem, omstreeks 1840 (collectie Frits van Horne)

Ruim 25 jaar later is de kaart van de toenmalige gemeente Nunhem belangrijk (figuur 5). Nu is te zien dat het hoekige patroon van de grachten geheel overeenkomt met het huidige patroon. Op het ‘schiereiland’ bevindt zich echter een merkwaardige verzameling gebouwen. Het lijkt er op dat het kasteel Nunhem met zijn bijgebouwen ongeveer 90 graden tegen de klok in is gedraaid en dus niet met de ingang recht naar de brug en de zichtlijn van de laan naar het oosten in één lijn is gelegen. Op de kaart is echter evenmin te zien dat de rechte lijn naar het oosten, aansluitend op de Napoleonsweg, ook al een laanstructuur had. In de omgeving van de kerk zijn enkele gebouwen verschenen.

De slinger in de Haelense beek heeft weer een andere vorm gekregen dan op de vorige kaarten en van een bosje aan de zuidkant van de grachten is geen sprake.

Figuur 5. Uitsnede van de gemeentekaart van gemeente Nunhem van 1867 met daarop de ligging van kasteel Nunhem

Een foto van omstreeks 1900 van kasteel Nunhem (figuur 6) laat zien dat er over de gracht een mooi bruggetje lag, dat toegang verschaftte tot het Bosquet, waar enkele hoge bomen te zien zijn. Vanwege de goed onderhouden omgeving mag aangenomen worden, dat het Bosquet in die tijd dan ook als tuin of parkbosje werd beheerd en bezocht werd door de kasteelbewoners.

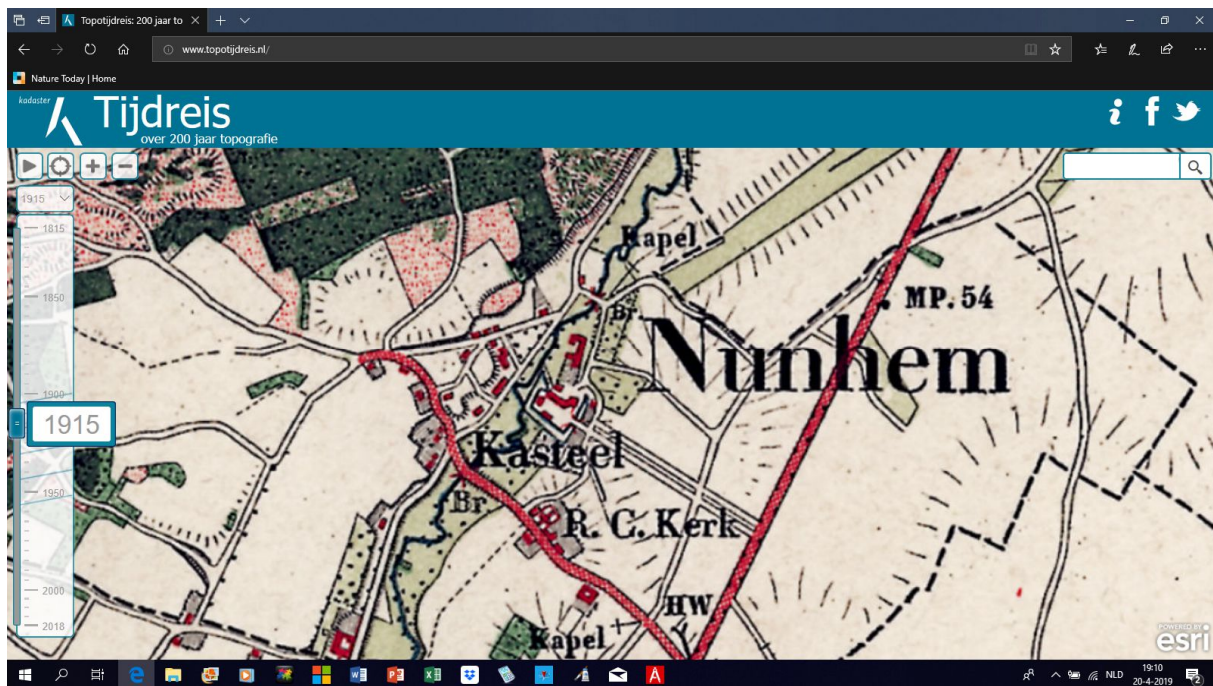

Figuur 6. Kasteel Nunhem omstreeks 1900 (collectie Frits van Horne)

Omstreeks 1915 begint de topografie van het kasteel en zijn omgeving steeds meer op die van de huidige tijd te lijken (figuur 7).

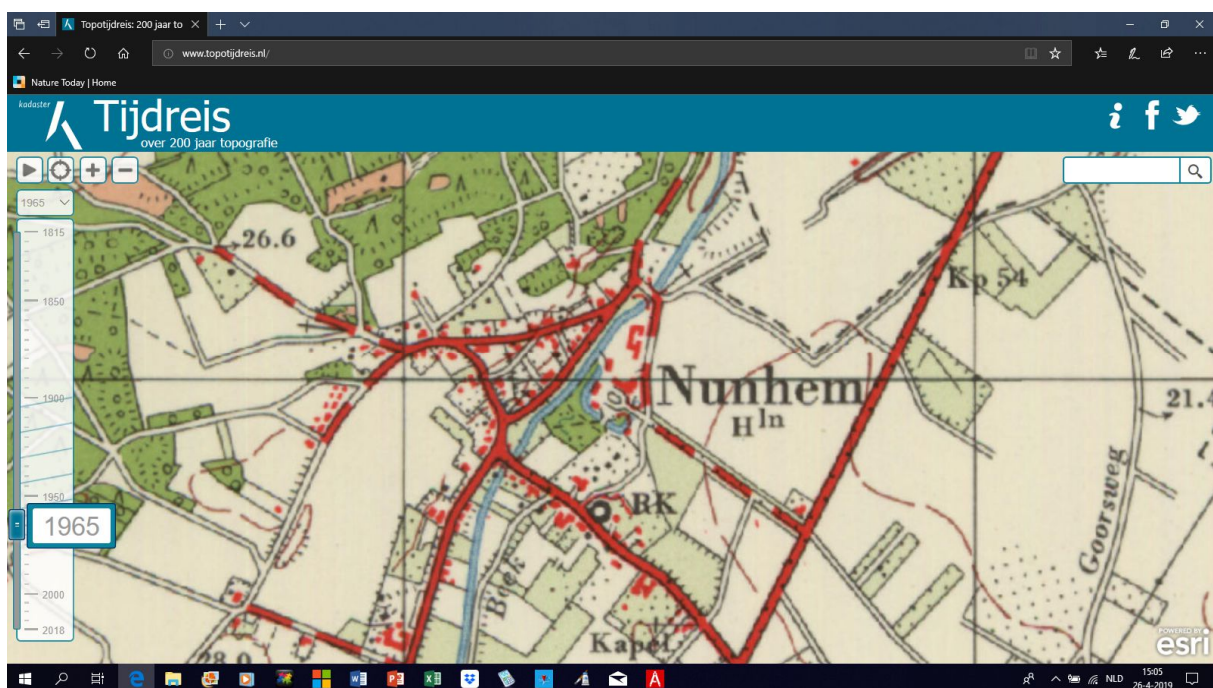
De meanders in de Haelense beek zien er weer anders uit dan op de kaart van 1865. Het dorp Nunhem begint zich langzaam verder te ontwikkelen. Het patroon van de wegen in het dorp is nu heel herkenbaar. In de omgeving van de kerk zijn kennelijk geen nieuwe gebouwen verrezen.

Ten zuiden van het kasteel Nunhem bevinden zich weliswaar graslanden, maar de stipjes op de kaart geven aan dat er hier ook verspreid staande bomen voorkomen. Dat kunnen fruitbomen zijn, of wellicht zelfs een boomgaard, maar het kunnen ook andere boomsoorten zijn.

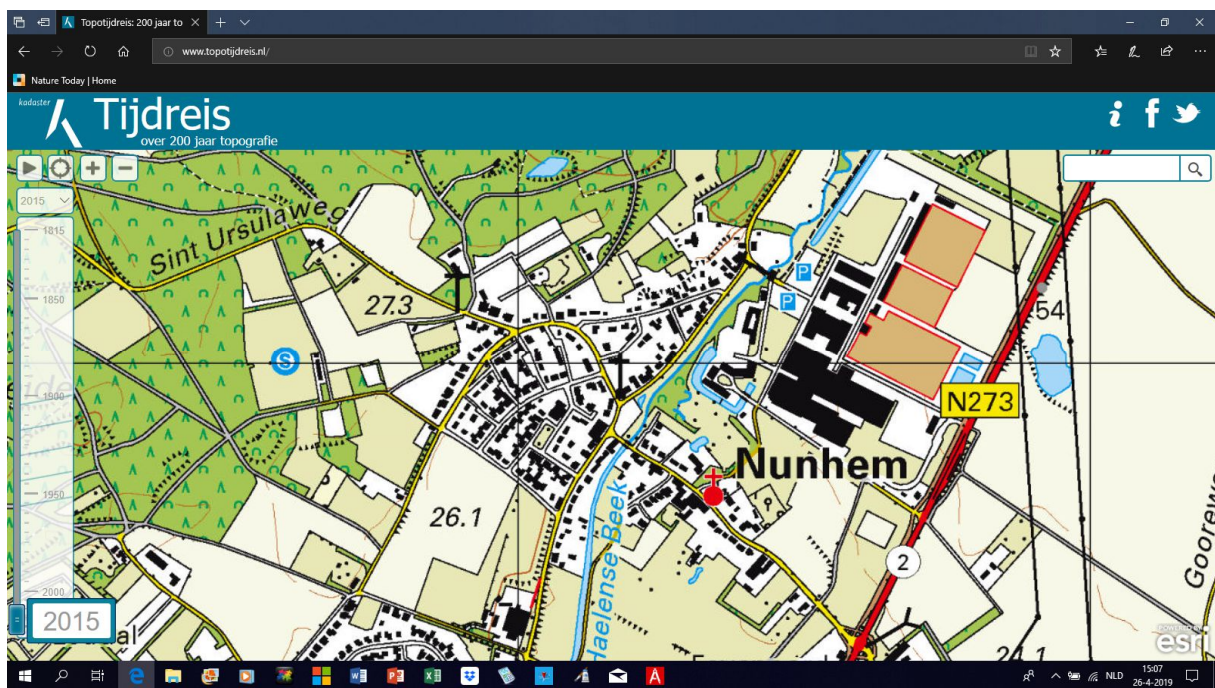
Figuur 7. Topografie van Nunhem omstreeks 1915.

De ontwikkeling van Nunhem zet zich door. In 1965 (figuur 8) zijn er veel gebouwen in de kern van het dorp bijgebouwd. Ook de Haelense beek heeft een grote verandering ondergaan. De beek is rechtgetrokken. Nu is ook duidelijk dat er ten zuiden van de kasteelgracht een bosje is gelegen. In dit “bosquet” is aan het kleine blauwe streepje te zien, dat de voormalige meanders hier nog steeds zichtbaar zijn. En er ligt een bruggetje over de kasteelgracht naar het Bosquet. Vanaf het kasteel loopt er een weg naar het oosten, die aansluit op de Napoleonsweg. Aan de stippen is te zien dat er zich een laanstructuur langs deze weg bevindt.

Figuur 8. Topografie van Nunhem omstreeks 1965

En tenslotte geeft de kaart van 2015 de huidige situatie aan. Nunhem heeft zich fors uitgebreid (figuur 9). En ook Nunhems Netherlands BV heeft zich sterk uitgebreid aan de oostkant. De gebouwenstructuur van het kasteel Nunhem is correct weergegeven, evenals de gracht om het kasteleiland heen (figuur 10). Een klein smal streepje geeft de ligging van het bruggetje naar het Bosquet aan. Een opmerkelijk verschil met de topografie van 1965 is echter dat de bosschages alleen zijn ingekleurd ten westen van de voormalige meanders van de Haelense beek tot aan de nieuwe ligging van de beek. Kennelijk wordt een deel van het bosquet niet als 'bos' gezien, hoewel de zwarte puntjes aangeven dat er wel sprake is van verspreid staande bomen.

Figuur 9. Topografie van Nunhem omstreeks 2015

Figuur 10. Westelijke deel van de gracht van kasteel Nunhem

Conclusie

De globale conclusie van deze topografische tijdreis vanaf 1770 tot heden met betrekking tot het Bosquet is dat de ontwikkeling van een 'bosquet' ten zuiden van de kasteelgracht van kasteel Nunhem al vanaf 1840 en wellicht al eerder moet hebben plaats gevonden, voor zover dat herkenbaar is aan de kaarten die in de topo-tijdreis van het Kadaster over 200 jaar topografie zijn opgenomen. Verder inzomen levert op dat er pas vanaf 1938 sprake is van een echt bosje op de plek waar zich ook nu het Bosquet bevindt (figuur 11). De inrichting van het Bosquet is op de kaarten niet terug te vinden. Ook zijn er geen aanwijzingen op de kaarten terug te vinden dat er sprake is geweest van het volgen van een of andere tuinarchitectuurstijl. Van enige symmetrie in de inrichting van de omgeving van kasteel Nunhem is evenmin sprake, met uitzondering van de laan die naar de Napoleonsweg voert. Aanbevolen wordt nader archiefonderzoek te doen, dat kan uitwijzen hoe de feitelijke situatie zich heeft ontwikkeld.

Figuur 11. Beeld van een deel van het Bosquet op 10 april 2019

Betekent deze conclusie nu ook dat de romantische benaming 'bosquet' ten onrechte suggereert dat er een relatie bestaat met de periode van de 18^e en 19^e eeuw, dus met de periode van de Romantiek?

Het Bosquet als parkbos met een stinseflora

Om de bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden moet naar de bredere betekenis van het woord 'bosquet' gekeken worden. Immers naast de aanduiding bosje of bosschage kan het ook betrekking hebben op een parkachtige omgeving met bomen, een wandeltuin of een lusthof. In het Bosquet van kasteel Nunhem zijn diverse indicaties aangetroffen, waar uit blijkt dat er sprake is van een soort kasteeltuin. Vaak zijn dergelijke tuinen of omgevingen van landhuizen beplant met plantmateriaal van zowel inheemse als exotische herkomst en die bovendien geschikt waren om te verwilderen. Meestal betreft het ook voorjaarsbloeiërs. Dat is ook in het Bosquet het geval. Het plantmateriaal beperkte zich niet uitsluitend tot bomen en struiken, maar bestond ook uit planten en kruiden die als bolgewas, wortel of zaad makkelijk middels verre reizen meegenomen konden worden naar de thuisbasis, vanuit vooral Midden- en Zuid-Europa, zoals Turkije. In het Bosquet zijn daar meerdere voorbeelden van te vinden, zoals de wilde hyacint (figuur 12), beter bekend als de Engelse 'blue-bell', voorkomend onder andere in de landgoederenzone van de binnenduinrand in Nederland, uit de stinseparken van Friesland en Groningen, maar vooral ook van de oudere landgoedbossen in Engeland. Naast andere voorkomende soorten heeft de vegetatie van het Bosquet daarmee het karakter van een stinse-flora, zoals die ook elders in ons land in kasteel- en landgoedbossen en -parken wordt aangetroffen.

Figuur 12. In het Bosquet komt een grote populatie wilde hyacint voor.

Dat de toenmalige eigenaren van kasteel Nunhem actief bezig waren met het introduceren van buitenlandse soorten, laat ook de fraaie begroeiing zien van de oude muren van de brug naar

het kasteel en de muren rondom de voorhof. Deze zijn fraai begroeid met muurleeuwenbek (figuur 13).

Figuur 13. Muurleeuwenbek op de borstwering en grachtenmuur van kasteel Nunhem.

Deze zeer decoratieve muurplant werd in de 19^e eeuw heel bewust vanuit zuidelijke streken geïntroduceerd, ter verfraaiing van het romantische karakter van het kasteel en zijn omgeving.

Een patroon van wandelpaden is in het Bosquet niet (meer) te herkennen. Toch sluit het bruggetje over de kasteelgracht vanuit de voorhof van kasteel Nunhem meteen aan op het centrale deel van het Bosquet. Gezien de positie van de diverse oude bomen, ook de aangeplante exotische bomen, zal er waarschijnlijk een (mogelijk ovaal?) pad gelegen hebben rond de centraal geplante mammoetboom (figuur 14). Een bruggetje over de oude loop van de Haelense beek suggereert verder dat er van daaruit ook een pad liep dat naar de andere kant van de beek leidde (figuur 15). Wellicht dat historisch onderzoek van het kasteel en zijn omgeving daarover meer duidelijkheid kan verschaffen.

Figuur 14. Centraal in het Bosquet staande mammoetboom

Figuur 15. Bruggetje over de oude meander van de Haelense beek; nu stilstaand water.

De flora van het Bosquet van kasteel Nunhem

Samen met een aantal exotische boomsoorten is er in het Bosquet sprake van een bijzondere situatie, zowel gezien vanuit het oogpunt van cultuurhistorie als uit het oogpunt van natuur, in het bijzonder de floristische geschiedenis van de ontwikkeling van de stinse-flora.

Tijdens enkele terreinbezoeken, resp. op 10 april 2019, 7 juni 2019 en op 19 september werd de vegetatie door de auteurs nader onderzocht. Daarbij werden in totaal 106 verschillende soorten planten opgemerkt, die samen tot de volgende floristische beschrijving aanleiding gaven.

Voorjaarsbloeiërs - Stinseflora

Het Bosquet heeft een voorjaarsflora die typisch is voor bossen in de beekdalen, zoals die in het Leudal voorkomen. Daarbij valt als een van de vroegste bloeiërs het sneeuwklokje op, zij het in bescheiden mate.

Vervolgens is ook de bosanemoon (figuur 16) zo'n vroege bloeier, die rijkbloeiend zorgt voor een wit tapijt, zich mengend met het geel van het speenkruid, die weliswaar geen echte stinseplant is maar wel belangrijk is in het sinsemilieu.

Figuur 16. Bosanemoon is een vroeg bloeiende stinseplant

Maar de meest opvallende voorjaarsbloeier is naast het eveneens aanwezige lelietje van dalen en witte klaverzuring toch wel de wilde hyacint (figuur 12) die zich hier in de kleuren blauw, wit en soms wat roze massaal toont. Daarnaast zijn ook de hier aangetroffen blauwe druifjes en wilde narcis (figuur 17) planten uit het stinse-milieu. Deze vijf soorten vormen samen het meest typische stinse-aspect van het Bosquet. Daarnaast komt er ook een aantal bijgoed-soorten voor.

Figuur 17. Verwilderde botanische narcis.

Naast de termen stinseplant en stinseflora wordt namelijk ook de term bijgoed gehanteerd. Het zijn de planten die niet tot de stinseplanten worden gerekend, die immers vooral tot de bolgewassen behoren, maar die wel van belang zijn in het stinsemilieu. Omdat de definitie van bijgoed niet erg duidelijk is, is hier bij taxonomen nogal verschil van mening over. Enkele soorten bijgoed, voorkomend in het Bosquet, zijn bijvoorbeeld fluitenkruid, gele dovenetel, kleine maagdenpalm, robertskruid, speenkruid en zevenblad. Daarnaast worden als bijgoed ook beschouwd de japanse duizendknoop en het japans hoefblad (figuur 18), die in de directe omgeving van het Bosquet voorkomen. Zo komt in de beekoevers van de Haelense beek bij het kapelletje van St. Job, een grote populatie japans hoefblad voor. En iets verderop komt in het dal van de Haelense beek ook de gevlekte aronskelk voor, die eveneens tot het bijgoed van de stinseflora gerekend kan worden.

Figuur 18. Japans hoefblad in de oever van de Haelense beek bij de St. Jobskapel.

Heesters en struiken

Anders dan de soorten uit het stinsemilieu zijn de in het Bosquet voorkomende heesters en struiken niet bijzonder te noemen. Er zijn twee groepen te onderscheiden.

De eerste groep omvat de soorten die in de beekdalen van het Leudal op meer plaatsen van nature voorkomen. Hier duiden ze op het vroeger beekdalmilieu, toen de Haelense beek nog door de nu afgesloten meanders in het Bosquet stroomde. Het gaat dan om de aalbes (figuur 19), gewone braam, gewone vlier, taxus, hazelaar, gelderse roos en rode kornoelje. Daar komen nog enkele zich recent spontaan gevestigde soorten bij: hulst (figuur 20) en peterselievlier.

Figuur 19. Aalbes

Figuur 20. Mooi ontwikkelde hoog opgaande hulst

De tweede groep omvat soorten die zeer waarschijnlijk bij de inrichting van het Bosquet geplant zijn. De duidelijkste voorbeelden daarvan zijn de laurierkers (figuur 21) en de rododendron, beide soorten die vrijwel overal in landgoederentuinen voorkomen. In het natuurgebied Leudal zelf komen ze nergens voor. Naast deze twee worden tot deze groep ook gerekend het amerikaans krentenboompje (figuur 22), de buxus (figuur 23), sneeuwbes en het theestruikje. Ook dit zijn soorten die in veel tuinen en parken worden aangetroffen. Soms komen ze ook in het aangrenzende natuurgebied voor, waar ze als gevolg van het storten van tuinafval konden verwilderen. Het theestruikje komt bijvoorbeeld steeds meer voor op de oevers van de Leubeek en vormt daar in toenemende mate een ecologisch probleem, doordat de ter plekke thuishorende soorten door deze dichtgroeïende struik worden weggedrukt.

Figuur 21. Laurierkers komt langs een oude meander van de Haelense beek voor.

Figuur 22. Amerikaans krentenboompje

Figuur 23. Buxus

Bomen

Uiteraard staan er in het Bosquet ook allerlei bomen (figuur 24), zowel van inlandse als van vreemde herkomst.

Figuur 24. Veel verschillende soorten bomen in het noordelijke deel van het Bosquet

Inlandse bomen die herinneren aan het oorspronkelijke beekdalmilieu zijn zomereik en zwarte els. Ook nu komen deze soorten langs de Leudalbeken overal voor. Ook gewone esdoorn, haagbeuk, es, ruwe berk, winterlinde, wintereik (figuur 25), iep en wilde lijsterbes worden tot de groep van inlandse bomen gerekend, evenals tamme kastanje (figuur 26), beuk en paardenkastanje. Deze laatste twee zijn echter zeer waarschijnlijk geplant. Het betreft nu inmiddels eerbiedwaardige bomen, die waarschijnlijk ruim 100 jaar of nog ouder zijn.

© 2019 Hans Smulders www.kijknaarnatuur.nl

Figuur 25. Wintereik

Figuur 26. Opslag van tamme kastanje

Als exotische bomen werden aangetroffen de robinia, Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers, douglasspar, valse christusdoorn, plataan en mammoetboom. Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers en douglasspar zijn echter boomsoorten die door de bosbouw al in de 19^e eeuw in Nederland op grote schaal werden geïntroduceerd. De Amerikaanse eik is een geliefde boom, die door zijn prachtige herfstkleuren op heel veel plaatsen, zowel in bosverband, lanen als individueel in parken en plantsoenen wordt aangetroffen. De Amerikaanse vogelkers is door de bosbouw geïntroduceerd om als vulhout in de productiebossen te helpen bij het verkrijgen van een stabiel en gunstig microklimaat voor de bosontwikkeling. De soort heeft zich echter sterk uitgebreid, ook op plekken waar ze minder of niet gewenst is en wordt daarom ook wel bospest genoemd. In het Bosquet zal de soort zich waarschijnlijk spontaan hebben gevestigd. Mogelijk is dat ook het geval voor het wat iele exemplaar van de douglasspar (figuur 27), waarvan in het Leudal op enkele plaatsen ten behoeve van de houtproductie enkele percelen voorkomen, vanwaaruit de soort vrij makkelijk kan verwilderen.

Figuur 27. Douglasspar

Echte decoratieve exotische bomen zijn robinia, valse christusdoorn (figuur 28) en mammoetboom (figuur 29). Ze zijn aangeplant vanwege hun bijzondere vorm, rijke bloei, bijzondere vruchtzetting of omdat ze een hoge ouderdom kunnen bereiken, zoals de mammoetboom.

Figuur 28. De gemene doorns van de valse christusdoorn

© 2019 Hans Smulders www.kijknaarnatuur.nl

Figuur 28. Mammoetboom

Water en oeverplanten

In de groep van water- en oeverplanten komen maar weinig bijzondere soorten voor. Echte waterplanten zijn de algemene soorten gele plomp, klein kroos en liesgras. Die laatste soort groeit ook op de oevers, die weliswaar soortenrijker zijn, maar eveneens hoofdzakelijk uit algemene soorten bestaan: gele lis, grote lisdodde, grote waterweegbree, kattenstaart, pitrus, smeewortel, wolfsfoot, moerasandoorn en zwart tandzaad. Iets minder algemeen zijn wijfjesvaren en wijdarige zegge (figuur 30).

Figuur 30. Wijdarige zegge

Overige kruiden

De kruidenvegetatie van het Bosquet vertoont een overwegend ruig tot vrij ruig karakter. Bijzondere soorten bevinden zich daar niet onder. Ruigtekruiden zijn onder andere: grote brandnetel, grote klis, kleeftkruid, reuzenbalsemien, ridderzuring, dagkoekoeksbloem, vingerhoedskruid, witte dovenetel en de grassoorten ijle dravik, kropbaar, rietgras, gestreepte witbol en zachte dravik.

Daarnaast vallen een aantal liaanvormers op: kamperfoelie, bitterzoet, klimop en hop. Ze hechten zich vooral in de struik- en boomlaag.

Beheer

Het beheer van het Bosquet is tot nu toe vrij beperkt geweest. Van belang is het vrij houden van begroeiing van het raster rondom het Bosquet, wat zowel door maaien als door middel van het gebruik van chemische middelen plaats vond. Ook de opslag op de oevers van de gracht is verwijderd, waarbij vrij veel takhout is achtergebleven. De vegetatie langs de oude meanders en in het centrale gedeelte zijn onbeheerd gebleven.

Van invloed is de aanwezigheid van de bever. Enkele om geknaagde en daarna geruimde bomen zijn daarvan het gevolg geweest (figuur 31). In het terrein zijn beverwissels (figuur 32) duidelijk terug te vinden en er zou zich een oeverhol bevinden.

Het Bosquet zal planologisch bestemd worden als “Natuurgebied”. Daar hoort dan ook een op die functie afgestemd natuurbeheer bij. Voorgesteld wordt om hierbij de volgende aspecten te betrekken:

- Voor de beleefbaarheid van het Bosquet wordt het aanleggen van een smal en goed te onderhouden wandelpad aanbevolen. Het pad begint bij het bruggetje over de gracht, slingert vervolgens langs mammoetboom en valse christusdoorn en loopt over het kleine betonnen bruggetje over de afgesloten oude meander van de Haelense beek. Daarna loopt het pad langs het raster naar het noorden en komt weer uit aan de noordkant van kasteel Nunhem. Het pad is 1 meter breed en het beheer bestaat uit het periodiek maaien en dus laag houden van de vegetatie. Als gevolg van betreding zal de vegetatie zich aanpassen en op den duur vrij laag blijven. Maaisel wordt uit het Bosquet afgevoerd.
- Voor het onderhoud van het raster rondom het Bosquet is het van belang dit vrij te houden van overmatige begroeiing. Dit kan makkelijk handmatig met een bosmaaier gerealiseerd worden. Afgemaaide vegetatie wordt afgevoerd.
- Gebruik van chemische middelen wordt in het Bosquet niet toegepast.
- Op plekken waar door verruiging (plantengroei, bosontwikkeling) de kenmerkende aspecten van de stinseflora onder druk komen te staan, kan ingegrepen worden door de opslag en ruigte te verwijderen. Afgemaaide vegetatie wordt afgevoerd.
- Ter voorkoming van schade door bevervraat aan enkele belangrijke bomen, worden deze ingegaasd. Daarnaast wordt het raster rondom het Bosquet bever-dicht gemaakt.

Figuur 31. Achtergebleven stamvoet van een door bevers om geknaagde haagbeuk

Figuur 32. Fraaie beverwissel tussen kasteelgracht en oude meander van de Haelense beek

- De weliswaar buiten het Bosquet aangetroffen bijzondere muurvegetatie met muurleeuwenbek en muurvarens wordt zo veel mogelijk ongemoeid gelaten. Alleen als overmatige sluierontwikkeling hinder oplevert, kan beperkt ingegrepen worden. Bij eventuele reparatie van metselwerk wordt uitsluitend zachte mortel toegepast.
- Ter voorkoming van schade aan bodem (insporing) en groeiplaatsen van de stinseflora wordt in het Bosquet niet met meer-assige machines gereden.
- Het beheer van grazige groeiplaatsen, zoals plekken met gestreepte witbol, en kleine plekken met ruigte, is facultatief. Voor de ‘netheid’ kan overwogen worden na eind juni te maaien, waarbij het maaisel steeds wordt afgevoerd, maar voor de ontwikkeling van het Bosquet tot een overwegend opgaand kasteelbosje, is dit niet noodzakelijk.

Dankwoord

Frits van Horne wordt hartelijk bedankt voor het controleren van de tekst op historische feiten en het verschaffen van extra informatie uit zijn persoonlijk collectie. Paul van Dooren heeft de tekst beoordeeld op taalkundige onjuistheden en daar verbeteringen voor aangegeven, waarvoor hij eveneens hartelijk bedankt wordt.

Haelen, 19 september 2019.

Tekst: Philip Bossenbroek

Foto's: Hans Smulders

Bijlage

- Plantenlijst Bosquet Kasteel Nunhem 2019

Plantenlijst Bosquet Kasteel Nunhem - 2019

Inventarisatie: 10042019 – 07062019 - 19092019

Opname: Philip Bossenbroek en Hans Smulders

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Groep
Aalbes	<i>Ribes rubrum</i>	Struik
Akkerkool	<i>Lapsana communis</i>	Kruid
Amerikaans krentenboompje	<i>Amelanchier lamarckii</i>	Heester
Amerikaanse eik	<i>Quercus rubra</i>	Boom – exoot
Amerikaanse vogelkers	<i>Prunus serotina</i>	Boom – exoot
Beuk	<i>Fagus sylvatica</i>	Boom
Bitterzoet	<i>Solanum dulcamara</i>	Kruid-liaan
Blauwe druifjes	<i>Muscari botryoides</i>	Kruid-voorjaarsbloeiër-stinsenplant
Bosandoorn	<i>Stachys sylvatica</i>	Kruid
Bosanemoon	<i>Anemone nemorosa</i>	Kruid voorjaarsbloeiër bolgewas
Bosbingelkruid	<i>Mercurialis perennis</i>	Kruid
Bosveldkers	<i>Cardamine flexuosa</i>	Kruid
Braam	<i>Rubus fruticosum</i>	Struik
Brede weegbree	<i>Plantago major</i>	Kruid
Buxus	<i>Buxus sempervirens</i>	Heester – exoot
Canadese fijnstraal	<i>Erigeron canadensis</i>	Kruid
Dagkoekoeksbloem	<i>Silene dioica</i>	Kruid
Douglasspar	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	Boom - exoot
Drienerfmuur	<i>Moerhugia trinervia</i>	Kruid
Es	<i>Fraxinus excelsior</i>	Boom
Fijnspar	<i>Picea abies</i>	Boom
Gelderse roos	<i>Viburnum opulus</i>	Heester
Gele lis	<i>Iris pseudacorus</i>	Kruid – oeverplant
Gele plomp	<i>Nuphar lutea</i>	Kruid – waterplant
Gestreepte witbol	<i>Holcus lanatus</i>	Kruid – grasachtige
Gewone esdoorn	<i>Acer campestre</i>	Boom
Gewone hoornbloem	<i>Cerastium fontanum</i>	Kruid
Gewone paardenbloem	<i>Taraxacum officinalis</i>	Kruid
Gewone vlier	<i>Sambucus nigra</i>	Heester
Grote brandnetel	<i>Urtica dioica</i>	Kruid
Grote kattenstaart	<i>Lythrum salicaria</i>	Kruif - oeverplant
Grote klis	<i>Arctium lappa</i>	Kruid
Grote lisdodde	<i>Typha latifolia</i>	Kruid - oeverplant
Grote waterweegbree	<i>Alisma plantago-aquatica</i>	Kruid – oeverplant
Haagbeuk	<i>Carpinus betulus</i>	Boom
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	Heester
Hondsdrif	<i>Glechoma hederacea</i>	Kruid
Hop	<i>Humulus lupulus</i>	Kruid – liaan
Hulst	<i>Ilex aquifolium</i>	Heester

Iep sp.	Ulmus sp.	Boom
IJle dravik	Bromus sterilis	Kruid – grasachtige
Kamperfoelie	Lonicera periclymenum	Kruid – liaan
Kleefkruid	Galium aparine	Kruid
Klein kroos	Lemna minor	Kruid- waterplant
Klein kruiskruid	Senecio vulgaris	Kruid
Kleine maagdenpalm	Vinca minor	Kruid – vroege bloeier – bijgoed stinsenflora
Kleine veldkers	Cardamine hirsuta	Kruid
Klimop	Hedera helix	Kruid – liaan
Klimopbladige ereprijs	Veronica hederifolia	Kruid
Knopig helmkruid	Scrophularia nodosa	Kruid
Kropaar	Dactylus glomerata	Kruid – grasachtige
Kruipende boterbloem	Ranunculus repens	Kruid
Kweek	Elytrichia repens	Kruid – grasachtige
Laurierkers	Prunus laurocerasus	Heester – exoot
Lelietje van dalen	Convallaria majalis	Kruid – voorjaarsbloeier – stinsensplant
Liesgras	Glyceria maxima	Kruid – grasachtige oeverplant/waterplant
Look zonder look	Alliaria perfoliata	Kruid
Mammoetboom	Sequoiadendron giganteum	Boom - exoot
Mannetjesvaren	Dryopteris filix-mas	Kruid - varen
Moerasandoorn	Stachys palustris	Kruid
Muizengerst	Hordeum murinum	Kruid – grasachtige
Paarse dovenetel	Lamium purpureum	Kruid
Peterselievlier	Sambucus laciniata	Heester - exoot
Pitrus	Juncus effusus	Kruid – oeverplant
Plataan	Platanus hispanica	Boom – exoot
Reuzenbalsemien	Impatiens glandulifera	Kruid - exoot
Rhododendron sp.	Rhododendron sp.	Heester – exoot
Ridderzuring	Rumex obtusifolium	Kruid
Rietgras	Phalaris arundinacea	Kruid – grasachtige
Roberstkruid	Geranium robertianum	Kruid – vroege bloeier – bijgoed stinsenflora
Robinia	Robinia pseudoacacia	Boom - exoot
Rode kornoelje	Cornus sanguinea	Heester
Ruw beemdgras	Poa trivialis	Kruid – grasachtige
Ruw vergeetmijnetje	Myosotis ramosissima	Kruid
Ruwe berk	Betula pendula	Boom
Smalle stekelvaren	Dryopteris carthusiana	Kruid
Smalle weegbree	Plantago lanceolata	Kruid
Smeerwortel	Symphytum officinale	Kruid - oeverplant
Sneeuwbes	Symphoricarpos albus	Heester – exoot
Sneuwklokje	Galanthus nivalis	Kruid – voorjaarsbloeier - Stinsenplant
Speenkruid	Ficaria verna	Kruid – voorjaarsbloeier – bijgoed stinsenflora

Stinkende gouwe	Chelidonium majus	Kruid
Straatgras	Poa annua	Kruid – grasachtige
Tamme kastanje	Ccastanea sativa	Boom
Taxus	Taxus baccata	Heester
Theeboompje	Spiraea salicifolia	Heester – exoot
Valse Christusdoorn	Gleditsia triacanthus	Boom – exoot
Vingerhoedskruid	Digitalis purpurea	Kruid
Vogelmuur	Stellaria media	Kruid
Wijdarige zegge	Carex remota	Kruid- zegge
Wijfjesvaren	Athyrium filix-femina	Kruid – varen
Wilde hyacinth	Scilla non-scripta	Kruid voorjaarsbloei- stinsenflora - bolgewas
Wilde lijsterbes	Sorbus aucuparia	Boom
Wilde narcis	Narcissus pseudonarcissus	Kruid – voorjaarsbloei- stinsenplant
Wintereik	Quercus petraea	Boom
Winterlinde	Tilia cordata	Boom
Witte dovenetel	Lamium album	Kruid
Witte klaverzuring	Oxalis acetosella	Kruid
Witte paardenkastanje	Aesculus hippocastanum	Boom
Wolfspoot	Lycopus europaeus	Kruid - oeverplant
Zachte dravik	Bromus mollis	Kruid – grasachtige
Zachte ooievaarsbek	Geranium molle	Kruid
Zevenblad	Aegopodium podagraria	Kruid – bijgoed stinsenflora
Zomereik	Quercus robur	Boom
Zwart tandzaad	Bidens frondosa	Kruid - oeverplant
Zwarte els	Alnus glutinosa	Boom
Totaal: 106 soorten		
Directe omgeving:		
Fluitenkruid	Anthriscus sylvestris	Kruid – vroege bloei- bijgoed stinsenflora
Gele dovenetel	Lamium galeobdolon	Kruid – vroege bloei- bijgoed stinsenflora
Gevlekte Aronskelk	Arum maculatum	Kruid – bijgoed stinsenflora
Japans hoefblad	Petasitus japonicus	Kruid – vroege bloei- bijgoed stinsenflora
Janse duizendknoop	Fallopia japonica	Kruid – bijgoed stinsenflora
Kruipend zenegroen	Ajuga reptans	Kruid – vroege bloei- bijgoed stinsenflora
Muurleeuwenbek	Cymbalaria muralis	Kruid – vroege bloei- muurplant
Muurvaren	Asplenium ruta-muraria	Kruid – varen- muurplant
Voorjaarshelmkruid	Scrophularia vernalis	Kruid – vroege bloei- bijgoed stinsenflora